

Adatok a magyarországi kisebbségi önkormányzatok kialakulásáról és működéséről

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló 1993. évi LXXVII. A törvény értelmében a törvény által elismert 13 magyarországi kisebbség helyi és országos kisebbségi önkormányzatokat választhat. Az első kisebbségi önkormányzatok az 1994. december 11-i magyarországi önkormányzati választásokkal egy időben lezajlott kisebbségi választásokon, illetve az 1995. november 19-i kisebbségi önkormányzati választásokon leadott szavazatok alapján jöttek létre.

Alábbi összeállításunk a magyarországi helyi és országos kisebbségi önkormányzatokról a Belügyminisztérium Országos Választási Irodájának *Az 1994. és 1995. évi helyi kisebbségi önkormányzati választások* címmel megjelentetett hivatalos kiadványa, illetve a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal összeállítása alapján készült.

Előbb a Kisebbségi Hivatal által készített összefoglalást, illetve a kisebbségi önkormányzati választások előkészítését szolgáló tájékoztatót közöljük, azt követően pedig az önkormányzati választások eredményeinek táblázat- és térképdokumentációjából adunk válogatást. *(A szerk.)*

*

Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993-ban elfogadott törvény értelmében Magyarországon honos népcsoport a bolgár, a cigány, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán kisebbség. E népcsoportokra jellemző fontosabb adatokat az alábbiak szerint ismertetjük: a kisebbségek élethelyzete, demográfiai és szociológiai mutatói, érdekképviseleti szervezetei, helyi és országos önkormányzatai, az oktatással kapcsolatos kérdések, kulturális intézmények, hitélet; a kisebbségi média, anyaországi kapcsolatok.

A magyarországi bolgárokról

A népszámlálás adatai szerint 1990-ben 1370 személy vallotta magát bolgár anyanyelvűnek. Becsült létszám: 3500.

A mai magyarországi bolgárok elődei, kertészek, kereskedők 1914-ben Budapesten létrehozták a Magyarországi Bolgárok Egyesületét. Saját erőből építettek iskolát és kápolnát Budapesten, Miskolcon és Pécsen, majd 1931-ben a Nagyvárad tér közelében felépült a Szent Cirill és Metód bolgár ortodox templom. 1957-ben közadakozásból elkészült a Bolgár Művelődési Ház, az egyesület székháza.

A bolgár közösség életében napjainkban a bolgár ortodox egyház mellett kiemelkedő jelentősége van a bolgár iskolának és a 80 éve működő egyesületnek. Az egyesület tulajdonát képezi a Bolgár Művelődési Ház, amelyben szállodát és éttermet üzemeltet. Ezeknek bevételeiből fedezi az egyesület működési költségeinek és kulturális tevékenységének jelentős hányadát. Az egyesület támogatásával működik a népszerű Martenica és a Zdravec néptánc- és énekegyüttes, valamint a Zsarátnok és a Falkafolk népi zenekar. (Tagjaik java része a bolgár kultúrával rokonszenvező magyar fiatal.)

A 12 osztályos iskolát és óvodát korábban főleg a bolgár állam finanszírozta, 1992 szeptemberétől az iskola magyar-bolgár közös fenntartású állami iskolaként működik. A tanulólétszám változó, tanévenként 100-120 fő között mozog. Elkészült a Művelődési és Köznevelési Minisztérium költségén felépülő diákközpont beruházási terve. 1995 óta a Bolgár

Országos Önkormányzat a magyarországi bolgárok legfőbb érdekképviselői szerve. A fővárosi mellett négy vidéki bolgár kisebbségi önkormányzat működik. 1992-től jelenik meg az egyesület kétnyelvű társadalmi és kulturális folyóirata, a *Haemus*. A kiadvány teljes körű költségvetési támogatást kap. A Magyar Televízió havi rendszerességgel sugároz bolgár kisebbségi műsort. 1996-ban a Bolgár Országos Önkormányzat Bulgarisztikai Intézetet hozott létre. A bolgár önkormányzatok és intézmények intenzív kapcsolatrendszerrel építettek ki anyaországuk politikai, társadalmi, tudományos és kulturális intézményeivel.

A magyarországi cigányokról

A cigány kisebbség létszámára vonatkozó adatok meglehetősen nagy szóródást mutatnak. Az 1990-es népszámlálás során 142 683 magyar állampolgár vallotta magát cigány nemzetiségűnek. A legmértékadóbb becslések szerint számuk jelenleg 450-500 ezer fő. Az országban mindenütt élnek cigányok, ám területi megoszlásuk nem egyenletes. A cigányok becsült száma a három északi megyében (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád) a legnagyobb, 120 ezer. Jelenleg a keleti régióban (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Békés megye) 100 ezer, az alföldi régióban (Csongrád, Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok megye) 60 ezer a cigány népesség száma. A budapesti régióban (Budapest, Pest, Fejér, Komárom-Esztergom megye) 90 ezer, a dél-dunántúli régióban (Baranya, Somogy, Tolna, Zala és Veszprém megye) 115 ezer, a nyugati régióban (Vas és Győr-Moson-Sopron megye) pedig jóval kisebb, 15 ezer a cigányok száma. Eltolódások mentek végbe a településtípusok között is. 1971-ben 45 ezer cigány volt városlakó, jelenleg több mint háromszor annyi, a teljes cigány népesség 30 százaléka. Az országban mindenütt megfigyelhető, hogy a cigányság városokba áramlása gettósodással és a slumosodási folyamatok erősödésével jár együtt. A cigányok által sűrűn lakott megyék előregedő, aprófalvas településeiben nő a cigány lakosság aránya és a nem cigány népesség elvándorlása: a cigányok értéküket veszített, üresen maradt ingatlanokba költöznek. Lakásviszonyaik javulása ellenére 14 százalékuk még mindig elkülönített telepeken él. (A „csökkentett komfortfokozatú” (ún. „Cs”-lakás) lakásépítési program 1988-ban befejeződött.) Sok cigány családnak elviselhetetlen terhet jelent a korábbi építkezések megnövekedett OTP-törlesztési kötelezettségének teljesítése, a lakásfenntartási költségek kifizetése.

Iskolázottság, képzettség. Az 1992-93-as tanévben 74 241 cigány tanuló adatait gyűjtötték össze az MKM statisztikái; az összes általános iskolai tanuló 7,12 százaléka volt cigány származású. A cigány tanulók iskolarendszeren belüli szegregációja igen erős. Az 1971-es országos reprezentatív cigányvizsgálat adatai szerint az akkor 25-29 éves cigányok 26 százaléka végezte el az általános iskola nyolc osztályát. 1993-ra az azonos korcsoportba tartozó cigány fiatalok között ez az arány 77 százalékra nőtt. 1970 és 1994 között tehát az alapképzésben jelentős mértékű javulás volt tapasztalható. Minden más iskolafokozatnál a továbbtanulási és lemorzsolódási esélyeket tekintve nőtt a cigány és a nem cigány fiatalok esélyegyenlőtlenségének mértéke. Különösen nagy a lemaradás a középiskolai, illetve a felsőfokú továbbtanulásban. Az iskolai sikertelenség és az iskolából való korai kilépés elsődlegesen szociokulturális természetű okokra vezethető vissza. Az oktatási rendszernek a cigánysággal kapcsolatban a közoktatás világán messze túlmutató problémahalmaz kihívásaira kell választ adnia. Az oktatásnak kiemelkedő szerep jut a cigányság társadalmi helyzetének megváltoztatásában. A Nemzeti Alaptanterv erre vonatkozó részeit figyelembe véve elkészült az MKM *Kisebbségi oktatásfejlesztési és önálló Cigány oktatásfejlesztési programja*. A *Cigány oktatásfejlesztési program* stratégiai célja az, hogy a közoktatás teljes vertikumában biztosítsa a cigány tanulókat sújtó hátrányok kiegyenlítéséhez és iskolai sikerességük biztosításához szükséges feltételeket.

Kultúra. A cigányság nyelvi és kulturális szempontból erősen tagolt kisebbség. Több nyelv és kultúrkör egyidejű jelenléte jellemzi. Problémát okoz az írásos cigány kultúra kiteljesedésének hiányos elterjedtsége, továbbá, hogy a cigányság nem rendelkezik anyaországgal, amely kulturálisan és anyagilag támogatná. Nincs országos szerepkörű cigány közművelődési központ, múzeum, színház. A meglévő hagyományörző cigány közösségek lényegében az utolsó olyan csoportok a magyar társadalomban, amelyekben a népi művészet a mindennapi élet szerves része. Ez kétségtelenül a cigány kultúra megőrzésének esélyét erősítő tényező. Másrészt viszont a cigány kultúráról kialakított kép egybecsúszik egy polgárosodás előtti, igen szegényes életmód képével. A cigány kultúra értékei nincsenek eléggé jelen a társadalmi köztudatban, nem váltak a közműveltség részévé. Ennek megváltoztatására az elmúlt időszakban különböző kezdeményezések történtek, például a „Ki mit tud?” keretében. Az MKM támogatásával 1994 végén a Minoritás Alapítvány létrehozta a Cigányság Kutató Intézetét, amely 1995 júliusától az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat intézményeként működik. A Néprajzi Múzeumban létrejött egy cigány néprajzi dokumentációs központ, amely a később létrehozandó cigány múzeum dokumentációs alapbázisává válhat.

1990-től több időszaki cigány lap jelent meg, nagyrészt állami támogatással. Jelenleg hat cigány lap részesül költségvetési támogatásban. A Magyar Rádióban hetente *Cigányfélóra* címmel cigány kisebbségi műsort sugároznak, a Magyar Televízióban kétszer 25 perces adásidőben hetente látható a PATRIN Cigány Magazin műsora.

Munkaerőpiaci helyzet. A cigányság a rendszerváltás óta eltelt évek során korábban soha nem tapasztalt mértékben és ütemben, az elsők között szorult ki a munkaerőpiacról, és veszítette el az elmúlt negyven év alatt fokozatosan megteremtett - alacsony szintű, de biztonságos - megélhetés alapjait. A munkanélküliségi ráta a teljes népességen belül 11 százalék, míg a cigány népességen belül ennek négyszerese-ötszöröse. Vannak olyan települések, ahol a cigány lakosság 90-100 százaléka munkanélküli. A cigány-munkanélküliséget elemző tanulmányok azt bizonyítják, hogy a cigányság munkavállalói hajlandósága alapvetően nem alacsonyabb, mint a hasonló élethelyzetű nem cigányoké. A munka nélküli cigányoknak azonban a nem cigányokhoz képest lényegesen rosszabbak a munkaerőpiacra történő visszakерүlési esélyei, mert jóval hosszabb ideje állástalanok. A tapasztalatok szerint a cigányság hátrányos munkaerőpiaci helyzetében szerepet játszik a foglalkoztatási diszkrimináció is. Korábban a cigány családok jövedelmének több mint fele bérből és fizetésből származott, mára a fő bevételi forrást a szociális transzfer jövedelmek képezik. Ez a cigány családok segély-, illetve nagymértékű járadék jellegű jövedelmektől való függését eredményezi.

Egészségi állapot. A cigányság körében az egészséget kedvezőtlenül befolyásoló tényezők halmozottan jelentkeznek. Jóval magasabb körükben a fogyatékosok, tartósan egészségkárosodottak aránya. Jelentősebb a csecsemőhalandóság, a cigány gyermekek között nagyon sok a koraszülött, a kis súllyal született csecsemő, s életkörülményeik következtében fejlődésük is lassúbb. A cigányok várható élettartama 10 évvel rövidebb, mint a nem cigányoké.

Diszkrimináció. Az etnikai konfliktusok gyakorisága és súlyossága növekvő tendenciát mutat. Ezekben túlnyomórészt a cigányság a szenvedő alany. A konfliktusokat a jelenlegi joggyakorlat nem tudja hatékonyan kezelni. Kétségtelen, hogy a jogi jellegű konfliktuskezelés eleve korlátozott hatékonyságú lehet, míg a más jellegű, a konfliktusokat megelőző, illetve kezelő eszközök kialakulatlanok. Mérvadó prognózisok a konfliktusok súlyosbodásával számolnak.

A cigányság önszerveződése, a kisebbségi önkormányzatiság intézményrendszere. A cigányság közéleti aktivitásának szervezeti kereteit korábban kizárólag a különféle civil szervezetek jelentették. A kisebbségi önkormányzati választásokat megelőző időszakban

számuk és szerepkörük is jelentősen megnövekedett. A cigány kisebbség társadalmi integrációjának elősegítése szempontjából kiemelkedő jelentőségű a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény megalkotása, amely a cigányságot felvette a tizenhárom elismert kisebbség közé.

1994 decemberében 415, az azt követő év novemberében 61 helyi cigány kisebbségi önkormányzatot választottak, és megalakult az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat is. A helyi cigány kisebbségi önkormányzatok közül eddig 13 szűnt meg.

A cigányság speciális és súlyos problémái miatt a cigány kisebbségi önkormányzatokkal szemben olyan elvárások is megfogalmazódnak, amelyeknek jelenlegi helyzetükben alig tudnak megfelelni. A kisebbségi képviselők többsége most kezdte el tevékenységét, közülük sokan nem rendelkeznek a közéleti tevékenység alapvető elemeire vonatkozó ismeretekkel. Sok kisebbségi önkormányzat kizárólag a központi költségvetési támogatásra alapozza működését, és nem számol más bevételi forrásokkal. A cigány kisebbségi önkormányzatok sajátos helyzetben vannak: míg a többi nemzeti kisebbségi önkormányzat tevékenysége alapvetően a kultúra, a művelődés, az oktatás és a hagyományörzés területeihez kapcsolódik, addig a cigány önkormányzatoknak ezenkívül szociális, egészségügyi, valamint foglalkoztatási feladatokkal is meg kell birkóznuk.

A cigányság tradicionális belső önszerveződése felbomlott, modern polgári önszerveződése pedig csak a kezdeteknél tart. Mindezek ellenére megállapítható, hogy a cigány kisebbségi önkormányzatok létrejötte jelentős mértékben elősegíti a cigányság társadalmi integrációját.

A magyarországi görögökről

Az 1990. évi népszámlálás adatai szerint 1640 görög anyanyelvű személy él Magyarországon. További 1260 fő anyanyelvén kívül beszéli a görög nyelvet. Görög nemzetiség szerinti összeírás nem történt. Becsült létszámuk: 4-4,5 ezer fő.

Görög kereskedők a XVI. században érkeztek hazánkba, a XVIII. század végén 19 városban volt templomuk vagy kápolnájuk. Magyarországon 18 görög iskola, azonkívül Pesten tanítóképző is működött. A liturgia és az iskolai oktatás nyelve a görög volt.

A görögök száma a XIX. században fokozatosan csökkent. A görögök újabb hulláma 1948-50-ben érkezett Magyarországra. A görög polgárháború menekültjeként mintegy tízezer fő telepedett le Budapesten, Pécsen, Tatabányán, Miskolcon. Ivánca határában felépült a Beloianisz nevű görög község, melynek összetétele mára erősen megváltozott, a település azonban megőrizte görög jellegét. Görög nyelvoktatás - Beloianisz mellett - Budapesten, Miskolcon, Tatabányán, Sopronban és Szegeden folyik.

A hívő görögség a görögkeleti ortodox vallást gyakorolja, 1996-ban görög templom épült Beloianiszban. 1993-ban megnyílt a Kecskeméti Görög Kulturális Központ. 1995-ben megalakult a Görög Országos Önkormányzat. A fővárosi mellett öt vidéki kisebbségi görög önkormányzat működik.

Teljes körű költségvetési támogatás mellett jelenik meg a görögök kétnyelvű folyóirata, a *Kafeneio*. A Magyar Televízió havi rendszerességgel sugároz görög kisebbségi műsort.

A görög kisebbség széles körű és intenzív kapcsolatokat tart fenn az anyaországgal.

A magyarországi horvátokról

A magyarországi horvát kisebbség szórványban élő, nyelvjárásait, néphagyományait és kultúrkincsét tekintve alapjában véve egymástól jelentősen nem különböző népcsoportok összessége. A gradistyei horvátok Vas és Győr-Moson-Sopron megyében, a Mura menti vagy „káj” horvátok Zala megye határ menti részein, a Dráva menti horvátok hét egymással határos

településen, a baranyai sokácok és bosnyákok Baranya megye déli részén, a bunyevác és a bácskai sokác horvátok Bács-Kiskun megye déli területén, mintegy 15 településen élnek. Kalocsai horvátok lakják Bácska és Dusnok községet, valamint Tökölön, Ercsiben, Érden található horvát ajkúak. Az 1990. évi népszámlálás adatai alapján Magyarországon 13 570 fő tekinti magát horvát nemzetiségűnek, 17 577 fő nevezte meg anyanyelvének a horvát nyelvet, több mint 17 ezer személy pedig anyanyelve mellett beszéli a horvátot. Becslések szerint a Magyarországon élő horvát nemzetiségűek létszáma körülbelül 80-90 ezer fő.

Népszámlálás éve	Nemzetiség	Anyanyelv
1941	4 177	37 885
1949	4106	20 423
1960	14 710	33 014
1970	...	21 855
1980	13 895	20 484
1990	13 570	17 577

A horvát népesség korcsoportos megoszlását tekintve egyenletes az emelkedés az idősebb korosztályok felé haladva. Községekben él a horvát népesség több mint 80 százaléka. A „Délszláv Szövetség” szétesését követően, 1991-ben megalakult a Magyarországi Horvátok Szövetsége. A szervezet székhelye Budapesten van, működését hat egyenrangú regionális szervezet együttműködésével biztosítja. 57 helyi horvát kisebbségi önkormányzat alakult át. 1995-ben létrejött a Magyarországi Horvátok Országos Önkormányzata.

Oktatás. 40 óvodában, 41 általános iskolában folyik horvát nyelvoktatás, két tannyelvű és úgynevezett átmeneti jellegű nyelvoktató általános iskola 7 működik az országban. Két gimnáziumban, Budapesten és Pécsen folyik középfokú horvát nyelvű oktatás, összesen 214 tanulóval. 1996 szeptemberére készült el az új országos beiskolázású oktatási központ. A budapesti létesítményben óvoda, általános és középiskola, valamint általános iskolai diákotthon működik. Horvát óvónőképzés Sopronban és Baján, tanítóképzés Baján folyik. Tanárok képzését a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola és a pécsi JPTE főiskolai szintű Horvát Nyelv- és Irodalmi Tanszéke végzi. Egyetemi szintű nyelvtanárképzés Budapesten van.

Közművelődés, kultúra. A horvátok által lakott községek többségében hagyományörző együttes, zenekar, énekkar működik. Tevékenységük fontos az identitás megőrzésében. A horvát anyanyelvű olvasók igényeit négy báziskönyvtár, valamint községi és iskolai könyvtárak hálózata elégíti ki. A horvát bázismúzeum szerepét a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum tölti be. Teljes körű költségvetési támogatással hetente jelenik meg a *Hrvatski Glasnik* című hetilap. A horvát rádióműsorok időtartama országosan 30, regionálisan további 90 perc naponta, míg tévéműsor hetente kétszer 25 percben kerül sugárzásra. A horvát nyelv és kultúra átörökítését szolgálja a pécsi Horvát Színház, mely 1994-ben lett önálló kisebbségi intézmény.

A magyarországi horvátok római katolikus vallásúak. Több kistelepülés mellett Baján, Budapesten és Pécsen van rendszeres horvát nyelvű istentisztelet. Kevés lelkész beszéli a horvát nyelvet, további anyaországi segítségre van szükség. A mohácsi és a bajai horvát katolikus közösségek az elmúlt években kapták vissza államosított olvasóköreik épületeit.

1995-ben alakult meg a Horvát Tudományos Kutatók Egyesülete: A horvát kisebbség és szervezeteinek kapcsolatai jók Horvátországgal, a bővülő helyi kapcsolatok ezt erősítik. Horvátországban is növekszik a magyarországi horvátság - amelyet a horvát nemzet részének tartanak - ismertsége és tekintélye. Az 1995 áprilisában aláírt magyar-horvát kisebbségvédelmi egyezmény állami szinten is szabályozza a két ország kisebbségpolitikai együttműködését. Az egyezmény előkészítésében a magyarországi horvátok és a horvátországi magyarok képviselői egyaránt részt vettek. Az egyezmény rendelkezése szerint 1995 szeptemberében megalakult a

Horvát Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság, mely megalakulása óta két ülésen tekintette át az országainkban élő kisebbségek helyzetét.

Az anyaországi támogatás főleg oktatási és kulturális adományokat takar. Az anyaország és a horvát kisebbség kapcsolattartásában jelentős szerepe van a budapesti horvát nagykövetségnek.

A magyarországi lengyelekről

Népszámlálási adatok szerint 1850-ben 53 ezer, 1900-ban mintegy 25 ezer lengyel élt Magyarországon. A 60-as és 80-as évekre jellemző „családi emigráció” következtében Magyarországon jelenleg 10-12 ezerre tehető a lengyelek létszáma. A lengyel kisebbség egyharmada Budapesten él, jelentősebb létszámú lengyel csoportok találhatók Győrött, Tatabányán és Miskolc környékén.

Az első állandó jellegű lengyel Vasárnapi Iskolát 1922-ben alapították, a második világháború idején 27 lengyel elemi iskola, Balatonbogláron pedig - Európában egyedülállóan - Lengyel Gimnázium és Líceum is működött. 1978-tól a budapesti lengyel nagykövetség mellett működik a Petőfi Sándor Általános Iskola és Líceum, amelyben a Lengyelországban érvényes tanterv szerint oktatnak.

Az 1958-ban alakult Bem József Lengyel Kulturális Egyesület évtizedeken át ellátta a magyarországi lengyelség érdekképviselését. 1993-ban jött létre a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete, amelynek egyik érdeme, hogy a kőbányai lengyel római katolikus templomot (1930-ban szentelték fel) országos hatáskörű lengyel perszonális plébánia rangjára emelték.

1995-ben megalakult a Lengyel Országos Kisebbségi Önkormányzat. Hét vidéki kisebbségi önkormányzatuk is működik. Az országos és a Fővárosi Lengyel Kisebbségi Önkormányzat a Szent Adalbert Katolikus Egyesülettel közösen szorgalmazza az Óhegy utcai lengyel római katolikus templom szomszédságában lévő szociális otthon visszaszerzését, a rekonstrukció után szociális és kulturális célokat szolgáló Lengyel Házként való működtetését. A fenntartóval, Budapest önkormányzatával az érdemi tárgyalások megkezdődtek. A Wspolnota Polska Egyesület 1997-ben 268 ezer USD támogatást nyújt a rekonstrukciós munkálatokhoz.

1995-ben a *Glos Polonii* időszakos folyóirat mellett új lengyel havilap jelent meg *Magazyn Polonijny* címmel. A kiadványok költségvetési támogatásban részesülnek. A Magyar Televízió havi rendszerességgel sugároz lengyel kisebbségi műsort.

A magyarországi németekről

Becslések szerint mintegy 200-220 ezer német ajkú polgár él Magyarországon. A becslült és bevallott adatok közti nagy eltérés egyik legfőbb oka a keserű történelmi tapasztalat: a második világháború után az 1941-es népszámlálás adatai szolgálták a kitelepítések, a kollektív jogfosztás alapjául. Az 1980-as népszámlálást követő tanácsi becslés 138 ezer „nemzetiségi kulturális igényű” magyarországi németet mutatott ki, ez a szám azonban nem tartalmazza a városi népességet.

Népszámlálás éve	Nemzetiség	Anyanyelv
1941	302 198	475 491
1949	2 617	22 455
1960	8 640	50 765
1970	...	35 594
1980	11 310	31 231
1990	30 824	37 511

A magyarországi németiség legnagyobb számban Baranyában, Budapesten, Győr-Moson-Sopron, Tolna, Pest, Komárom-Esztergom és Bács-Kiskun megyében él, nagyrészt olyan településeken, ahol a magyarság többségben van. Az eltelt évtizedekben a kitelepítés, a zárt településszerkezet felbomlása a német kisebbség körében nagymértékű nyelvváltáshoz vezetett. A hagyományos többgenerációs családok felbomlása ezt a tendenciát erősítette. Az urbanizáció, a magasabb iskolai végzettség megszerzése, a vegyes házasságok a családokban a magyar nyelv dominanciáját eredményezték.

Gazdaságilag a hazai németiség a 60-as évekre behozta a kollektív jogfosztottságból eredő hátrányait, ma nincs rosszabb helyzetben, mint magyar vagy más nemzetiségű környezete, sőt évszázadokon át megőrzött hagyományos szorgalma és rendszerete okán helyenként megelőzte környezetét. Az ország általános helyzete természetesen a német kisebbséget is érinti. A németiség jelentős hányada mezőgazdaságból él, hátrányos helyzetű kistelepülési népesség. A korábban „bekörzetesített” - gyakran magyar településhez kapcsolt-kistelepülések népességmegtartó képessége csökkent, az értelmiség, így a potenciális nemzetiségi értelmiség is elhagyta ezen településeket.

A hazai németiség korábbi országos érdekképviseleti szerve, a Magyarországi Németek Szövetsége a kisebbségi önkormányzati választásokat követően feloszlatta magát; szerepkörét az országos önkormányzat 53 fős testülete vette át. A magyarországi német kisebbség 163 kisebbségi önkormányzatából 8 közvetett módon, 136 közvetlenül választott kisebbségi önkormányzat, 19 pedig települési önkormányzattá alakult át.

Közművelődés, kultúra. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának kezdeményezésére 1996 áprilisában Budapesten megalakult a 374 egyesületet, illetve hagyományőrző kulturális szervezetet tömörítő Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa, majd 1996 novemberében Pécsen megtartották első országos találkozójukat. Az utóbbi években több szakmai egyesület is alakult, ezek közül kiemelendő a Magyarországi Német Iskolaegyletek Szövetsége, valamint a Magyarországi Német Gazdakör, illetve egy vagyonbefektető részvénytársaság, amely főleg a kárpótlási jegyek felhasználásával, befektetésével foglalkozik.

A 80-as évek derekán alapított szekszárdi Német Színház 1989 óta önálló intézményként működik. A Deutsche Bühne Ungarn 1994 novemberében hazai és németországi támogatásból átalakított saját színházépületet kapott. A magyarországi németek tatai Német Nemzetiségi Múzeuma 1972 óta működik. Számos német településen van német nemzetiségi tájház. A magyarországi németek kutatását az ELTE BTK Germanisztikai Intézete által két évvel ezelőtt létrehozott Magyarországi Németek Kutatási és Tanárképzési Központja koordinálja. Országos egyesületként működik a Magyarországi Német írók és Művészek Szövetsége.

Oktatás. Az elmúlt 20-30 évben a nemzetiségi oktatási és nevelési intézmények nem segítettek kellő hatékonysággal az anyanyelvhez való visszatalálást, a végzetek nyelvi kompetenciája messze nem hasonlítható össze azzal a természetes két-, illetve többnyelvűséggel, mely a nagyszülők generációját jellemezte.

Német nemzetiségi óvodák (1994-95)

Megnevezés	Nemzetiségi	Kétnyelvű	Összesen
Óvodák száma	198	16	214
Gyermekcsoport	617	41	658
Gyermeklétszám	13 889	870	14 759
Óvónők száma	...	...	656

Német nemzetiségi általános iskolák

Megnevezés	1994-95	1995-96

Iskolák	254	254
Pedagógusok	870	919
Nyelvcsoportok	2 396	2 668
Tanulók összesen	40 240	41 029
tannyelvű	878	896
két tannyelvű	4 584	5 471
nyelvet oktató	34 778	34 662

A 80-as évek vége óta minőségi fejlődést jelent a két tannyelvű általános iskolák megjelenése, a középiskolák számának megháromszorozódása, illetve a felsőoktatási intézmények hallgatói számának emelkedése. Ma 9 önálló, illetve nemzetiségi tagozattal rendelkező gimnázium és 8 olyan felsőoktatási intézmény működik, ahol nemzetiségi germanista és pedagógusdiplomát lehet szerezni. A német kisebbség oktatása és művelődése a statisztikát tekintve biztosított az óvodától az egyetemig. Jelentős fejlődést hozott az 1995. év a német középfokú oktatásban: Baján, Pécssett iskolai, Budapesten kollégiumi beruházás fejeződött be, valamennyi németországi állami és alapítványi támogatással. A hazai németiség-állami költségvetésből támogatott - hetilapja a *Neue Zeitung*, amely a nyelv- és kultúraközvetítő, illetve informáló szerepkör mellett egyfajta integráló funkciót is felvállal, teret adva a legkülönbözőbb német szervezeteknek, illetve véleményeknek. A Magyar Rádió napi 30 perces országos sugárzású német nemzetiségi adással jelentkezik, a műsorokat Pécssett szerkesztik, ahol napi két és fél órás regionális német műsor is készül. Emellett több helyi rádió (például Baján, Mohácson) is sugároz német programokat.

Ugyancsak Pécssett készül a Magyar Televízió heti kétszer 25 perces országos sugárzású német nemzetiségi televíziós magazinműsora. Az elmúlt néhány évben számos helyi kábeltelevízió is indított német nyelvű programokat.

A magyar kormány 1987-ben a Németországi Szövetségi Köztársaság kormányával Közös Nyilatkozatot fogadott el a magyarországi német kisebbség és a német mint idegen nyelv oktatásának támogatásáról. Az 1992-ben megújított együttműködési megállapodás alapján a kétoldalú együttműködés jelentősen kibővült, sokrétűbbé vált. Németország segítséget nyújt pedagógusok szakmai és nyelvi továbbképzéséhez; iskolák anyagi és módszertani támogatásához; tananyagok, tankönyvek, tantervek készítéséhez; ösztöndíjakat biztosít középiskolások, főiskolások és egyetemisták, tudományos kutatók számára; lektorokat, vendéglőadókat küld; könyvtárakat támogat; segíti a szekszárdi Német Színházat; támogatja a magyar és német egyházak közötti együttműködést.

Száznál több településnek van testvérvárosa, testvérközsége Németországban, illetve Ausztriában, ily módon is kötődve az anya-, illetve nyelvemzethez. A kapcsolatok alapvetően kulturális tartalommal bírnak, de jelentős ifjúsági csere is lebonyolódik rajtuk keresztül. Kevésbé kiaknázottak viszont e partnerkapcsolatok gazdasági lehetőségei (vegyes vállalatok, kisipar, kézművesség, kereskedelem). Számtalan segítség a német partnertelepüléseken keresztül érkezik Magyarországra. Legintenzívebb a kapcsolat Baden-Württemberg tartománnyal, mely a második világháború után a legtöbb kitelepített magyarországi németet befogadta, és védnökséget vállalt a Duna menti svábok felett.

A magyarországi örményekről

Az örmények három hullámban érkeztek hazánkba. A XVII. században Erdélyben letelepedtek és onnan Magyarországra átköltöztek természetes asszimiláció folytán beolvadtak a magyarságba, csupán vallási különválásuk (örmény katolikusok) emlékeztet származásukra. Az 1915. évi örmény genocídiumot, majd a második világháborút és az 1990-es örmény-azeri polgárháborút követően a menekültek újabb, arányaiban lényegesen kisebb hulláma érkezett hazánkba.

Az örmények lélekszámára vonatkozó adatok nagy eltérést mutatnak. 1990. évi népszámlálás során 37 fő vallotta magát örmény anyanyelvűnek. Az 1992-ben alakult Armenia Népe Kulturális Egyesület mintegy 1000-1500 családra, azaz 3500 főre, az 1995-ben létrejött Országos Örmény Önkormányzat viszont már 10 ezer főre becsüli az örmény származásúak számát Magyarországon.

Az örmény kolónia 1995-ig három szervezetből állt, melyek tagsága azonos volt: az 1987-ben alakult „ARMENIA” Magyar-Örmény Baráti Körből, az 1992-ben létrejött Armenia Népe Kulturális Egyesületből és az 1924 óta működő Örmény Katolikus Lelkészszékből. A kisebbségi önkormányzati választások során 16 örmény kisebbségi önkormányzat jött létre (ebből 10 Budapesten). A szavazatok többségét - szimpátia alapján - az együtt élő magyar szavazópolgároktól kapták. 1995-ben megalakult az Örmény Országos Önkormányzat. 1995 decemberétől jelenik meg az *Ararát* című kétnyelvű folyóirat. Az újság teljes körű költségvetési támogatásban részesül. A Magyar Televízióban havonta jelentkező örmény kisebbségi műsor készül. Oktatási intézményeik nincsenek, az önkormányzatok viszont több helyütt szerveznek nyelvtanfolyamokat.

A magyarországi románokról

A magyarországi románság az első világháborút követő határmódosítások után létszámában erősen megcsappant. Az 1920-as trianoni döntés következtében elszigetelődött a számarányában milliós nagyságrendű erdélyi román nemzeti közegtől, s kis létszámú közösségként, értelmiség nélkül magára maradt. A mai Magyarország területén élő román népcsoport ismert történelme során mindvégig a magyar állam szervezeti keretei között, a román állam területi határain kívül élt. A népszámlálási statisztikák a következő adatokat tartalmazzák a hazai románokról:

Népszámlálás éve	Nemzetiség	Anyanyelv
1941	7 565	14142
1949	8 500	14 713
1960	12 326	15 787
1970	...	12 624
1980	8 874	10 141
1990	10 740	730

Napjainkban a hazai román kisebbség lélekszámát a népcsoport érdekképviselői szervezetei, valamint a Magyarországi Ortodox Román Egyház 20-25 ezer főre becsüli.

A románság földrajzi elhelyezkedése az identitás megőrzése szempontjából viszonylag kedvező. Döntő többsége a Romániával szomszédos megyében él, s ez nagymértékben megkönnyíti a román nyelvvel és kultúrkörrel való kapcsolattartását. A magyarországi román kisebbség gazdasági integrációja befejezett folyamatnak tekinthető. A közösség tagjaira az országosan jellemző tendenciák hatnak.

Az 1994. évi önkormányzati választások során 11 helyi román kisebbségi önkormányzat került megválasztásra. 1995-ben további egy városban (Szeged) választottak román kisebbségi önkormányzatot. Egy település (Méhkerék) önkormányzatának valamennyi tagja és a polgármester is román nemzetiségű. A Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának 53 tagja van. Az országos önkormányzat székhelyéül Gyula városát választotta, itt kapott székházat, de Budapesten is irodát nyit. Az országos önkormányzat irányítása alá kívánja vonni a Gyulán működő Román Általános Iskola és Gimnáziumot, az intézmény kollégiumát, a román kisebbség báziskönyvtárát, a nemzetiségi bázismúzeumot, a kétegyházi Román Tájházat, valamint a NOI román nemzetiségi lapkiadót. Az önkormányzati érdekképviselői struktúra alapját a román egyesületek, a kulturális tevékenységet felvállaló

helyi közösségek képezik. Az egyesületek száma 18. Országos szakmai koordinációs feladatokat lát el a Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége, a Magyarországi Román Pedagógusok Egyesülete, a Magyarországi Román Kutatók és Képzőművészek Közössége.

Oktatás. A magyarországi oktatási rendszer különböző területein működnek román kisebbségi intézmények, illetve a közoktatás valamennyi szintjén folyik román nemzetiségi képzés:

Év	Óvoda	Általános iskola	Gimnázium
		Tanulói létszám	
1990	453	961	128
1994	683	945	116
1996	638	915	114

Az 1995-96. tanévben Magyarországon 11 településen folyt román kisebbségi oktatás: 12 óvodában, 11 általános iskolában (melyből 5 önálló román kisebbségi iskola) és egy középiskolában. Román nemzetiségi képzésben 1667 gyermek részesült. A pedagógusok száma 164. Az iskolai és óvodai csoportok száma összesen 117. A magyarországi nemzetiségek közül a hazai románságnak van a legtöbb (5) önálló kisebbségi általános iskolája (Battonya, Elek, Kétegyháza, Gyula, Méhkerék). Az oktatás román és magyar nyelven történik. Az önálló nemzetiségi iskola fenntartása, a viszonylag alacsony tanulói létszám miatt, anyagi gondokat jelent a működtető települési önkormányzatok számára. A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal közreműködésével 1996-ban és 1997-ben jelentősnek mondható költségvetési többlettámogatás jutott hazai román kisebbségi iskolák működtetésére, felújítására. Az idei esztendőben 50 millió forintos szakminisztériumi beruházással megkezdődik a gyulai Román Általános Iskola és Gimnázium új kollégiumi épületének a kialakítása.

Román óvónőképzés Szarvason, tanítónőképzés Békéscsabán, tanárképzés Szegeden és Budapesten folyik. 1990-től kezdődően évente 8-10 magyarországi román hallgatója van az anyaországbeli felsőoktatási intézményeknek. Felerészt a magyar állam ösztöndíjasai, másrészt Románia Közoktatási Minisztériuma nyújt tanulmányi ösztöndíjat a magyarországi román fiatalok számára.

Közművelődés, kultúra. A magyarországi román kisebbség tradicionális népi kultúráját a hagyományörző együttesei révén örökíti tovább. Két település (Elek, Méhkerék) táncsoportja országos elismertségre tett szert, az együtteseknek gyermektáncsoportjuk is van. A népi kultúra tárgyi és szellemi emlékeit a kisebbség köréből származó néprajzosok, muzeológusok gondozzák. Békéscsabán és Gyulán román bázismúzeumi munka folyik. Kétegyházán román tájházak alakítottak ki. Az 1993-ban létrejött Román Kutatóintézet a történettudomány, a nyelvészet és a néprajzkutatás területén folytatott tevékenységével a román kisebbségi oktatás számára is segítséget nyújt. A Magyarországi Román Könyvkiadó 1992-től jelenteti meg önállóan a hazai román szerzők szépirodalmi és tudományos publikációit. A kiadó gondozza a kisebbség országos terjesztésű hetilapját is. A Magyar Rádióban napi 90 perces regionális és napi 30 perces országos sugárzású román nyelvű műsor kerül adásba. A Magyar Televízió heti 25 perces országos sugárzású román programot készít. A nemzetiségi televíziós adás ismétlésben is látható.

A magyarországi románok döntő többsége ortodox vallású. A kisebbség identitásának megőrzésében, anyanyelvének ápolásában a nemzeti jegyeket hordozó egyházra jelentős szerep hárul. A Magyarországi Ortodox Román Egyház 19 településen 20 parókiát működtet. Az aktív lelkészek száma- 10, melyből 5 romániai misszionárius pap. A közösség hitéletét a gyulai székhelyű Vikáriátusság fogja össze. Szervezetileg önálló, egyházjogilag azonban a Román Ortodox Patriarkátussághoz kötődik. Az utóbbi években majd' valamennyi hazai román ortodox templomnál felújítási munkák kezdődtek. Gyulán jelentős költségvetési

támogatással megépült a Vikáriátusság székháza. A magyarországi román ortodox közösség hitéletének újjászervezéséhez, az 1948-ban államosított egyházi ingatlanok kárpótlásaként, a költségvetés 1992-1996 között 72,5 millió forintot biztosított.

A magyarországi román kisebbség és anyaországa közötti viszony sosem volt kiegyensúlyozott. 1989 előtt a hivatalos román politika a magyarországi román kisebbség létezését sem ismerte el. E népcsoportnak a más országokban élő románsághoz viszonyított kedvezőbb gazdasági körülményei, kisebbségi intézményeinek infrastruktúrája sajátos helyet biztosít számára a Románia határain túl élő románok sorában. Helyzetük romániai értékelését a magyar-román viszony, Romániának a magyar kisebbségekkel kapcsolatos politikája is befolyásolja. A román kormány 1996-ban jelentősnek mondható (nyomdapapír, egyházi kegytárgyak, iskolai, laboratóriumi eszközök stb., körülbelül 40 ezer dollár értékben) anyagi támogatást nyújtott a hazai románságnak Ösztöndíjak adományozásával támogatja a magyarországi román fiatalok anyaországbeli képzését, misszionárius lelkészeket küld a román ortodox vallású közösségekhez. A pedagógusok számára nyári továbbképzést szervez, román gyermekek (évi 40 fő) anyaországi üdülését biztosítja. A román kormány egyaránt törekszik kapcsolattartásra a román kisebbségi önkormányzatokkal, valamint a románság civil szervezeteivel.

A magyar kormány az államközi kapcsolatok keretében a hazai román kisebbség legitim képviselőit partnerként kezeli. A két ország közötti alapszerződésről folytatott tárgyalások során felajánlotta a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata számára a tárgyalásokon való részvétel lehetőségét. A román kormány e javaslatot elutasította. Az 1996 novemberében hivatalba lépett új román kormány megkülönböztetett figyelemmel fordult a magyarországi román kisebbség felé. A román külügyminiszter múlt év végi első hivatalos magyarországi útja során ellátogatott Gyulára, ahol közvetlen tárgyalásokat folytatott a hazai román kisebbség országos önkormányzatának, illetve a román kisebbségi szer-, vezeték és intézmények képviselőivel.

Az Európai Népcsoportok Föderaliztikus Uniója (FUEV) 1996. évi kongresszusán a nemzetközi szervezet tagja lett a Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége. A hazai románok kulturális szervezete a FUEV egyetlen határon túli román kisebbségi érdekképviselete.

A magyarországi ruszinokról

A magyarországi ruszinok keleti szlávok, őshonosak a Kárpát-medencében. Az 1920-as népszámlálás szerint 1500 ruszin élt Magyarországon. Az 1930-as népszámlálás demográfiai kötete a ruszinok lélekszámáról, azok csekély voltára való tekintettel, nem közöl adatokat.

Az egymás közötti érintkezés nyelveként a ruszint két községben: Mucsonyban és Komlóskán (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) használják. 1991-ben megalakult a Magyarországi Ruszinok Szervezete (MARSZE). Célja a magyarországi ruszinok érdekképviselete. Mucsonyban 1994-ben ruszin helyi kisebbségi önkormányzat alakult, Komlóskán pedig a települési önkormányzati képviselők egy része ruszin kisebbségi programot is felvállalt. Az 1995-96-os tanévben Mucsonyban kísérleti jelleggel megindult a ruszin nyelvoktatás 18 alsó tagozatos általános iskolai tanulóval. Komlóskán a miskolci Herman Ottó Múzeum ruszin tájházat tart fenn.

1995-ben a MARSZE mellett megalakult az Andy Warhol nevét viselő ruszin művészeti egyesület. 1996 elején a MARSZE kezdeményezésére létrehozták a Magyarországi Ruszinok Kutató Intézetét. A *Ruszinszkij Zsivot* című újságot magyar és ruszin nyelven jelentetik meg, költségvetési támogatásból. 1996-tól beindult a Magyar Televízió ruszin nyelvű adása.

1997 májusában a MARUSZE kezdeményezésére és szervezésében a Ruszinok IV: Világkongresszusára kerül sor Budapesten.

A magyarországi szerbekről

A szerbek Magyarország területére költözésének fő okozója a törököknek a Balkán-félszigetre és később a Duna-medencébe történt behatolása volt. A XIV. századtól a XVIII. század végéig tartó migráció során a hazájukat elhagyó szerbek a Duna mentén Mohácstól Győrig, illetve Egerig vándorolva leltek új hazára. Napjainkban a szerbek Budapesten, Pest, Tolna, Baranya, Bács-Kiskun, Csongrád és Békés megyében élnek. Becsült létszámuk: 4,5-5 ezer fő.

A szerb népesség népszámlálási adatai

Év	Nemzetiség	Anyanyelv
1941	3629	5442
1949	4190	5158
1960	3888	4583
1970	...	7989
1980	2805	3426
1990	2905	2953

A magyarországi szerb lakosság lélekszáma folyamatosan csökken. Ennek oka elsősorban nem az asszimiláció - Magyarországon a szerbség erős nemzeti tudattal rendelkező kisebbség -, hanem az elöregedés, a születési szám csökkenése. (A szerb nemzetiségűek 33,5 százaléka hatvan éven felüli és mindössze 9,1 százaléka 15 éven aluli.)

Oktatás. A szerbek iskolai végzettségének mutatói az országos átlagnál magasabbak. A magyarországi szerbek 20 százaléka rendelkezik felsőfokú iskolai végzettséggel. A magyarországi szerbek anyanyelvű oktatását 1948-ig a felekezeti népiskolai hálózat biztosította. Az 1948-as államosítás gyakorlatilag a szerb iskolahálózat megszűnését jelentette. Ma 6 településen önálló szerb óvoda, illetve szerb óvodai csoport működik.

Nyolcosztályos szerb tannyelvű általános iskola csak Budapesten és Battonyán van. Lóréven és Deszk községben, az alacsony tanulólétszám miatt, összevont alsó tagozat működik. Fakultatív szerb nyelvoktatás 7 településen folyik.

Az ország egyetlen szerb tannyelvű gimnáziuma Budapesten működik, ahol együtt tanulnak a magyarországi szerbek, a jugoszláv kül- és kereskedelmi képviselők dolgozóinak és a jugoszláv menekültek gyermekei. A battonyai szerb iskola 1996-ban két tanteremmel bővült, a kormány 1994 nyarán hozott határozata alapján pedig 1996-ban befejeződött a budapesti iskolaépület teljes rekonstrukciója, amely 726 millió forintba került. Az anyanyelvet oktató tanárok képzése a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem és a szegedi József Attila Tudományegyetemen folyik.

Közművelődés, kultúra. Az azonosságtudat megőrzésének színterei a szerb klubok és amatőr művészeti együttesek. Ma az országban 12 szerb klub működik. Ezek többsége az egykori és napjainkra visszaadott szerb felekezeti iskolaépületekben kapott helyet. Valamennyi klub rendelkezik szerb könyvtárral. Az amatőr művészeti együttesek (táncsoportok, éneklés zenekarok, színjátszó körök) száma 14. 1991-ben alakult meg a Pesti Szerb Teátrum, amely 1995 óta Joakim Vujić Szerb Színház néven pomázi székhellyel működik. 1991 óta jelenik meg 1700 példányban a magyarországi szerbek önálló hetilapja, a *Srpske narodne novine*.

Az önálló szerb nyelvű műsoridő a Magyar Rádióban napi 30 perces országos adás és 70 perces regionális műsor a pécsi adó körzetében, és kéthetenként 25 perces országos sugárzású televízióadás.

A magyarországi szerbek azonosságtudatának, nyelvük és kultúrájuk megőrzésében fontos szerepe van a Szerb Ortodox (Pravoszláv) Egy háznak A Szentendrén székelő püspökség fennhatósága alá 42 szerb templom tartozik A hitéletet a püspök mellett 10 lelkész szolgálja, és újra folyik a hitoktatás a szerb iskolákban. A magyarországi szerbek egyik legrangosabb intézménye a szentendrei püspökséghez tartozó Szerb Egyházművészeti és Tudományos Gyűjtemény, amelyhez hasonló Szerbiában sincs.

A magyarországi szerbek érdekvédelmi, politikai szervezete 1995-ig a Szerb Demokratikus Szövetség volt, amely a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége egyik jogutódjaként alakult meg. Az 1994. évi választások eredményeként az ország 18 településén és Budapesten jött létre helyi szerb kisebbségi önkormányzat. Az Országos Szerb Kisebbségi Önkormányzat megválasztására 1995. március 18-án került sor.

A magyarországi szerbek kapcsolatai az anyaországgal a jugoszláv polgárháború miatt éveken át mélypontra voltak. A két ország között jelenleg még nincs sem érvényes államközi kulturális, sem kisebbségvédelmi egyezmény.

A magyarországi szlovákokról

A Magyarországon élő 13 kisebbség közül, becsült lélekszámát tekintve, a szlovák kisebbség a harmadik legnagyobb népcsoport. Jelenlétük elsősorban a XVII-XVIII. századi nagy népmozgások és betelepedési hullámok folyamán létrejött nyelvszigetekhez kapcsolódik. A történelmi Magyarország nemzetiségei közül Trianon a legnagyobb arányú változást a szlovákok számára hozta. Az a szlovákság ugyanis, amely 1918-ig teljes egészében a régi Magyarország államkeretei között élt, s így semmilyen nemzeti létét elismerő - privilégiummal nem rendelkezett, a cseh nemzettel együtt önálló államot hozott létre. A magyarországi szlovák nyelvszigetek így már államjogilag is elszakadtak nemzetalkotó etnikumuktól.

A két világháború közötti időben és azt követően néhány terület szlovák lakosai elmagyarosodtak. 1946 februárjában megszületett a kétoldalú csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény, melynek során mintegy 73 ezer magyarországi szlovák települt Szlovákiába. Az áttelepülés következtében felbomlottak azok a több mint kétszáz éves hagyományokra visszatekintő, etnikailag viszonylag zárt közösségek; amelyeknek a magyarországi szlovákság nyelvének, szokásainak, kultúrájának megtartását köszönhetette.

A szlovákság legöntudatosabb része és értelmisége élt az áttelepülés lehetőségével. Az áttelepültek helyére szlovákiai magyarokat költöztettek, ami elősegítette a magyarországi szlovákok asszimilációját.

Népszámlálási adatok

Évszám	Nemzetiség	Anyanyelv
1941	16 677	75 877
1949	7 808	25 988
1960	14 340	30 690
1970	...	21 176
1980	9101	16 054
1990	10 459	12 745

Magyarország 11 megyéjének 105 településén élnek ma - zömmel kettős identitású - szlovákok. Az Országos Szlovák Önkormányzat és a Magyarországi Szlovákok Szövetsége becslése szerint több mint 100 ezer szlovák él ma Magyarországon. A hazai szlovákság majd háromnegyede a mezőgazdaságban dolgozik. 1948-ban alakult meg a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége (1990-től: Magyarországi Szlovákok Szövetsége), amely máig is körülbelül 6-8 ezres tagságot számlál. A Csabai Szlovákok Szervezete a

szövetség egyik legaktívabb tagszervezete. 1990-ben, megalakult a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete, a Magyarországi Szlovák Írók és Művészek Egyesülete, a Szlovákok Szabad Szervezete, a Pramen Központi Szlovák Együttes, a Szlovák Kutató Intézet, valamint 1993-ban a Magyarországi Szlovákok Keresztény Egyesülete. 1994 decemberében 40 helyi szlovák kisebbségi önkormányzat jött létre, ebből 6 átalakult települési önkormányzattá (4 közvetett, 30 közvetlen módon lett megválasztva). 1995 tavaszán megalakult a Fővárosi Szlovák Önkormányzat is. Az 1995-ben megalakult Országos Szlovák Önkormányzatnak 53 tagja van.

Oktatás. Magyarország jelenlegi területén 1945 előtt egységes szlovák nyelvű oktatás nem folyt. 1948-1958 között 19 óvoda, 6 szlovák tanítási nyelvű iskola jött létre. Az 1958-59-es tanévben 112 iskolában tanították külön tantárgyként a szlovák nyelvet. Középfokú képzés a budapesti Szlovák Tanítóképzőben és a békéscsabai gimnáziumban folyt.

Oktatási adatok (1995-96)

Óvodák száma	Csoportok száma	Gyermekek száma	Pedagógusok száma
74	131	2 968	141

Általános iskolák (1995-96)

	Általános iskolák száma	Tanulók száma	Pedagógusok száma	Nyelvcsoportok száma
Nyelvoktatás	67	4 031	118	326
Kétnyelvű	3	215	12	19
Tannyelvű	5	629	29	46
Összesen	75	4 875	159	391

Középiszkolák (1995-96)

	Iskolák száma	Tanulók száma
Tannyelvű gimnázium	2	165
Szlovák tagozattal működő szakközépiszkola	3	41

Felsőfokú szlovák nemzetiségi képzés több főiskolán, illetve egyetemen folyik. Óvónőképzésben a szarvasi Óvónőképző Főiskola és az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskola hallgatói részesülnek Általános iskolai tanári diplomát Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán szerezhetnek a fiatalok. Tanítóképzés az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskolán és a békéscsabai Körösi Csoma Sándor Tanítóképző Főiskolán folyik. Középiszkolai szlovák nemzetiségi tanárképzés a budapesti ELTE BTK-án és a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen van.

Vendégtanárokat 1989-től folyamatosan fogadnak a hazai szlovák iskolákban. Az 1995-96. tanévben 12 szlovákiai vendégoktató működhetett

Magyarországon. Felsőoktatási intézményeinkben eddig három szlovákiai vendégtanár fogadásához teremtődtek meg a feltételek, a negyedik professzort saját költségvetése terhére alkatinazza a Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

Közművelődés, kultúra. A magyarországi szlovákok által lakott mintegy száz település nagyobb hányadában működik a kisebbség kulturális igényeit is kielégítő helyi kulturális intézmény - művelődési ház. A települések több mint felében van pávakör, illetőleg szlovák klub. A kisebbség kultúrájának gyűjtésével az országos szlovák bázismúzeum békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum -, valamint a mintegy két tucatnyi falumúzeum, tájház és magángyűjtemény foglalkozik. A hazai szlovákságnak mintegy 30 felnőtt énekkara, 15 táncgyűjtése, 10 fűvőszenekara, 5 hagyományörző együttese, számos gyermekénekkara, fűvősegyüttese, 10 amatőr színjátszó együttese van. A szlovák anyanyelvű olvasók igényeit a négy regionális báziskönyvtár és az arra épülő települési és iskolakönyvtári hálózat elégíti ki.

A hazai szlovák nyelvű lap- és könyvkiadás - egy ökumenikus vallási folyóirattól eltekintve - teljes egészében állami támogatásból működik. A közszolgálati rádió napi félórányi országos és 90 perces regionális rádióműsört sugároz a szlovák kisebbség számára, míg a televízióban hetente jelentkezik a 25 perces szlovák nyelvű műsor. Az ismétlésben is látható országos sugárzású adást kiegészíti a helyi kábeltelevíziók szlovák nyelvű programja. A magyarországi nemzetiségek közül elsőként a hazai szlovákság hozta létre a kisebbség nyelvének, kultúrájának és hagyományainak tudományos értékű feltárását, történelmének feldolgozását, jelenének tudományos elemzését célul állító kutatóintézetét. Az intézet figyelemre méltó tudományos publikációs tevékenységet folytat. Békéscsabán 1996 novemberétől megkezdte működését Békéscsaba Város Önkormányzata által biztosított ingatlanban a magyar és szlovák kormány anyagi támogatásával a Szlovák Kultúra Háza, amely egyedülálló autonómiaszigete lesz a hazai szlovákságnak.

A hazai szlovákok zöme evangélikus (Nógrád, Pest megye, Dél-Alföld). A legnagyobb katolikus nyelvsziget a Pilis hegységben alakult ki, de szórványban élnek katolikusok Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is. Harmadik éve jelenik meg a Magyarországi Szlovákok Keresztény Egyesületének gondozásában és finanszírozásával a *Cesta, Pravda a Zivot* című ökumenikus folyóirat. 1995 szeptemberétől szlovákiai plébános tart országsszerte szlovák nyelvű istentiszteleteket. Létrehozás alatt áll a magyarországi szlovák evangélikusok missziója.

A hazai szlovákság és anyaországa közötti kapcsolatok az-elmúlt évtizedekben kiegyensúlyozatlanok voltak. (A hazai szlovákság ugyanakkor már két évtizede felismerte a regionális együttműködés szerepét: állandó és eredményes kapcsolatot tart fenn a romániai, valamint a vajdasági szlovákokkal és más kisebbségekkel. Az anyaország hosszú évtizedeken át „leírt” kisebbségként kezelte a magyarországi szlovákokat, és elsősorban a kétoldalú kisebbségpolitikai viszálykodás eszközeként kívánta őket felhasználni. Pozitív változás a legutóbbi egy-két évben tapasztalható azáltal is, hogy Szlovákia ma már kommunikál az Országos Szlovák Önkormányzattal. A civil szervezetek kapcsolattartása az anyaországgal sokrétű, egyre több anyagi, szakmai és erkölcsi támogatást kapnak.

A hazai szlovákság túlnyomó többsége fájlalja az anyaországa és hazája közötti feszültségek meglétét. A magyar kormány a hazai szlovákság legitim képviselőit egyenrangú partnerként vonja be minden őket érintő ügy előkészítésébe és intézésébe. A magyarországi szlovákok Szlovákia által meghirdetett, illetve kívánt „revitalizációjához” átgondolt, következetes, konstruktív és hatékony anyaországi segítségadás még nem tapasztalható. A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal kezdeményezésére 1996 januárjában létrehozott Magyar-Szlovák Szakértői Bizottság munkájának elsőrendű célja egy, a szlovákság helyzetét javító cselekvési program előkészítése és a Magyar-szlovák alapszerződés szerint létrehozandó Kisebbségi Vegyes Bizottság tevékenységének megalapozása.

A magyarországi szlovénekről

A hazai szlovének földrajzi értelemben zárt térségben, a Szentgotthárdot övező, egymással szomszédos hét településen élnek. Az 1990. évi népszámlálás kisebbségi adatai szerint anyanyelvének a szlovén/vend nyelvet 2627 fő, magát szlovén/vend nemzetiségű állampolgárnak 1930 fő tekinti. A magyarországi szlovén szervezetek becslése szerint Magyarországon ma mintegy ötezer szlovén él.

Népszámlálás éve	Nemzetiség	Anyanyelv
1941	2 058	4 816
1949	666	4 473
1960	...	...
1970	...	4 205

1980	1 731	3 142
1990	1 930	2 627

A szlovén népesség korcsoportos megoszlását áttekintve egyenletes csökkenést találunk a fiatal korosztályok felé haladva. Az utánpótlás hiánya leginkább az anyanyelvi adatokban tükröződik. A szlovén nemzetiségűek körében alacsony a középiskolát és az egyetemet végzettek aránya. A Rába-vidék szűkös természetadta gazdasági lehetőségei az itt élőket részben az erdőgazdaságba vagy a közeli városokba történő ingázásra kényszerítették. A korábbi sokgyermekes családokat mára az előregedő háztartások váltották fel. A térség lakosságmegtartó ereje fokozódni látszik a kárpótlás során kialakult föld- és erőtulajdonokkal, valamint a Szentgotthárdon telepített autópárral.

A Magyarországi Szlovének Szövetsége 1990-ben alakult, központja Szentgotthárdon van. A szövetség az elmúlt öt évben az anyanyelv megőrzése, a kulturális élet fellendítése érdekében tevékenykedett. Említést érdemel még két egyesületi formában működő szlovén szervezet, a Budapesti Szlovének Egyesülete és a Kosics Alapítvány. A kisebbségi önkormányzati választásokat követően 6 településen alakult szlovén kisebbségi önkormányzat. Közvetlen kisebbségi önkormányzata van Szentgotthárd és Alsószölnök településeknek, míg kisebbségi települési önkormányzat alakult Felsőszölnök, Orfalu; Apátistvánfalva és Kétyölgy településeken. Az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat székhelye Felsőszölnök, de Budapesten is irodát nyit.

Oktatás. Öt óvodában folyik anyanyelvi előképzés, az általános iskolákban mintegy 160 tanuló (12 tanár közreműködésével) tanul szlovén irodalmi nyelvet. A tanulók száma fokozatos csökkenést mutat. Ennek oka a demográfiai hullámvölgy és a gyengülő érdeklődés. A kétnyelvű oktatás feltételei mindegyik iskolában adottak. A középiskolai oktatás a szentgotthárdi Vörösmarty Mihály Gimnázium keretében történik, évfolyamonként 1-4 diákkal. Felsőfokú oktatásra részben a szombathelyi tanárképző főiskolán, részben az anyaországban van lehetőség. A szlovéniai továbbtanulást évente 2-3 hallgató választja.

A területen működő iskolák és önkormányzatok rendszeres testvérintézményi kapcsolatokat tartanak fenn szlovéniai településekkel.

Közművelődés, kultúra. A szlovén nemzetiség kulturális életére pozitívan hat az anyanemzet közelsége.

Szentgotthárdon szerkesztik a hazai szlovének kéthetente megjelenő lapját, a *Porabjét*, amely a tájnyelvű írások mellett irodalmi szlovén, esetenként magyar nyelvű írásokat is közöl. A Magyarországi Szlovének Szövetsége kiadói tevékenységet is folytat.

A szlovén kisebbség számára heti 25 perces regionális rádióműsor és havonta kétszer 25 perces televízió-műsor készül.

A szlovén kisebbséghez tartozók római katolikus vallásúak, nehézséget jelent a szlovénul tudó lelkészek hiánya. Előrelépés történt az anyanyelvű hitélet erősítése terén Felsőszölnökön, ahova hetente jár vendéglelkész.

A független Szlovénia megalakulása óta egyre rendszeresebb és bővülő az a kapcsolatrendszer, amelyet a helyi közösségek, az önkormányzat, a szövetség és közvetlenül a lakosság folytat a szomszédos anyanemzettel, annak kulturális és gazdasági szervezeteivel. Ezt segíti a Felsőszölnök-Martinje között megnyitott határátkelőhely. A magyarországi szlovének igényei között további határátkelők megnyitása is szerepel.

A szlovén önkormányzat és a szövetség külkapcsolataira az anyanemzet kiemelt figyelmé, érdeklődése folytán a rendszeresség és a nyíltság a jellemző. A szlovéniai politikai vezetők közül a köztársasági elnök több alkalommal fogadta a hazai szlovének képviselőit, a szlovén külügyminiszter is járt a Rába-vidéken, míg a Szlovén Köztársaság budapesti nagykövete is minden jelentősebb rendezvényen jelen van. Muraszombat és Lendva művelődési és államigazgatási szervezeteivel napi munkakapcsolatokról beszélhetünk. Idesorolható a

Szlovéniai Magyar Nemzeti Közösséggel tartó folyamatos és jó együttműködés, továbbá a Karintiai Szlovének Népcsoporttanácsával felvett új kapcsolat.

Magyarország és Szlovénia együttműködése a kisebbség érdekében példaértékű. Az 1992-ben aláírt „Egyezmény a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar közösség jogainak biztosításáról” alapján 1995. április 4-én tartotta meg alakuló ülését a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság. A bizottság második ülésére Budapesten került sor 1996. májusában. A magyarországi szlovén kisebbség képviselői részt vesznek a bizottság munkájában.

A magyarországi ukránokról

A magyarországi ukránok jelentősebb hányada még szovjet állampolgárként telepedett le hazánkban. Az 1990-es népszámlálás adatai szerint az ukrán anyanyelvűek száma Magyarországon 674. A hazai ukránok kulturális egyesületei számukat mintegy kétezer főre becsülik.

Az ukrán identitású keleti szlávok a négy éve alakult Magyarországi Ukránok Kulturális Egyesületébe tömörültek. 1995 szeptemberében megalakult a hazai ukrán kisebbség második szervezete: a Magyarországi Ukrán Értelmiség Egyesülete. A két szervezet egymástól teljesen elkülönülten tevékenykedik.

A Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület gondozásában 1995 őszétől jelenik meg a *Gromada* című ukrán nyelvű újság, teljes körű költségvetési támogatással. Érdemi munkát végez a kormányzati szintű Magyar-Ukrán Kisebbségi Vegyes Bizottság, amelynek hetedik ülésére 1997 áprilisában kerül sor Budapesten. A magyar tagozat munkájában folyamatosan részt vesz a hazai ukrán kisebbség képviselője ugyanúgy, mint az 1995-ben létrehozott Magyar-Ukrán Parlamentközi Bizottság munkájában is.

Budapest, 1997. február 18.

Tájékoztató a nemzeti és etnikai kisebbségek részvételéről az önkormányzati választásokon

I. Az 1994. évi helyi önkormányzati választásokon a nemzeti és etnikai kisebbségek két formában vehetnek részt: *a)* a települési önkormányzatok választásán; *b)* a nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatok választásán.

A települési önkormányzatok választásánál a kisebbségeket kedvezmények illetik meg.

A tízezernél kevesebb lakosú településeken az önkormányzati képviselő-testület megválasztásánál, ha a kislistás választáson az adott kisebbség jelöltjéből nem lett képviselő, lehetősége van kedvezményes mandátum megszerzésére, ha a képviselő-testületbe a legkevesebb szavazattal bekerült képviselő szavazatszámának legalább a felét megkapta. A kedvezményes képviselői hely a képviselő-testület eredeti létszámához hozzáadódik; a kisebbségi képviselő jogállása megegyezik a többi képviselő jogaival, illetőleg kötelezettségeivel. A kedvezmény a kisebbségeket külön-külön illeti meg.

A tízezernél több lakosú településeken kedvezménnyel indíthatnak listát a kisebbségek. Míg a pártok, társadalmi szervezetek közül csak azok állíthatnak listát, amelyek az egyéni választókerületek egynegyedében egyéni jelöltet tudnak indítani, addig a kisebbségeket ilyen feltétel nem terheli. A kisebbségi lista a törvény erejénél fogva jön létre, azon valamennyi kisebbségi jelölt (kisebbségi szervezet jelöltje vagy független jelölt) kisebbségenként külön-külön szerepel, de az egyes kisebbségi jelöltek közös listán is indulhatnak. A kisebbségi lista a szavazatok arányában kap mandátumot. Ha azonban az általános szabályok szerint az adott kisebbségi lista nem jut mandátumhoz, akkor a lista már a mandátumszerzéshez szükséges

legkevesebb szavazat egynegyedének elérése esetén is mandátumot szerez. A kisebbségi listáról az egyéni választókerületben megszerzett szavazatszám alapján kapnak mandátumot a jelöltek.

A települési önkormányzatok választásánál a jelöltállításban, továbbá a polgármester, valamint a fővárosi, megyei közgyűlés tagjainak megválasztásában a kisebbségeket külön kedvezmény nem illeti meg, a mandátumokért a pártokkal; társadalmi szervezetekkel azonos feltételek mellett versenyeznek.

1. A kisebbségi önkormányzatok megválasztására a települési önkormányzatok választásával egy időben (egy napon) kerül sor. A kisebbségi önkormányzati választás kitűzését a kisebbségnek kezdeményeznie kell, kezdeményezés hiányában a választás nem kerül kitűzésre. A kezdeményezésre tíz nap áll rendelkezésre, melyet attól a naptól kell számítani, amely napon a köztársasági elnök kitűzi a települési önkormányzatok választását. A határidő jogvesztő, ezért különösen ügyelni kell arra, hogy a sajtó, a rádió, a televízió útján a kisebbségi szervezetek kellő időben tájékoztatást kapjanak a kezdeményezés szükségességéről és annak határidejéről. E cél érdekében a BM Országos Választási Irodája a választási füzetek 14. számában közreadta - 13 kisebbségi nyelven is - a kezdeményezés iratmintáját és az ehhez szükséges tudnivalókat. A választási füzetnek az említett száma mind a 3200 polgármesteri hivatalban rendelkezésre áll, így a kisebbségi választások iránt érdeklődő választópolgárok minden polgármesteri hivatalban teljes körű tájékoztatást kaphatnak.

A kisebbségi önkormányzatok választását öt választópolgár kezdeményezheti a település jegyzőjénél a polgármesteri hivatalban. A törvény előírása szerint a kezdeményezésnek tartalmaznia kell a kezdeményező nevét, lakcímét, személyazonosító jelét, továbbá saját kezű aláírását. A helyi választási bizottság a választást megelőző 45. napon dönt a kisebbségi önkormányzati választás kitűzéséről, és a törvényes feltételek megléte esetén köteles kitűzni a kisebbségi önkormányzati választást. A választáshoz kapcsolódó határidőket és határnapokat a helyi választási bizottság állapítja meg, és a helyben szokásos módon (helyi újság, kábeltelevízió, hangosbeszélő stb.) teszi közzé.

A kisebbségi önkormányzat tagjainak számát törvény állapítja meg: 1300-nál kevesebb lakosú településen: három fő; 1300-nál több lakosú településeken, beleértve a fővárosi kerületeket is: öt fő.

A kisebbségi önkormányzati választáson jelölt lesz minden választópolgár, aki a kisebbség képviselőjét - egyoldalú jognyilatkozattal-vállalja, és legalább öt választópolgár ajánlását összegyűjti. A jelöltajánlásra - a települési önkormányzati választással azonos módon - ajánlóív vagy ajánlólap (titkos ajánlás) szolgál. A kisebbségi önkormányzat megválasztására önálló szavazólap szolgál. A szavazólapra felkerül valamennyi kisebbségi jelölt, kisebbségenként önálló oszlopban, a jelöltek neve ábécésorrendben. A választópolgár érvényes szavazatot csak egy kisebbségre adhat le, és legfeljebb annyi jelöltre szavazhat, amennyi a megválasztható képviselőtestület létszáma. A jelöltek közül képviselő- a kislistás választás szabályai szerint - azok lesznek, akik a megválasztható képviselők száma szerint a legtöbb szavazatot kapták.

A kisebbségi önkormányzati választás érvényességi feltétele, hogy az adott kisebbségi kislistára tízezer vagy annál kevesebb lakosú településen legalább ötven, tízezernél több lakosú településen legalább száz választópolgár érvényesen szavazzon. Az érvényességi feltétel kisebbségenként külön-külön áll fenn, így például ha német, román és cigány kisebbségi választás is van, akkor 3 x 50, illetve 3 x 100 érvényes szavazólap szükséges ahhoz, hogy mindhárom választás érvényes legyen.

Ha a jelölés eredményeként nem volt annyi jelölt, mint a megválasztható képviselők száma, vagy az érvényes szavazólapok száma egy kisebbség vonatkozásában nem éri el az ötvenet, illetve a százat, akkor nem alakul meg a kisebbség önkormányzati képviselő-

testülete. A képviselő-testület megválasztására legközelebb az általános választást követő év novemberében kerülhet sor, feltéve, ha a választás kitűzését - a választás előtt legalább hatvan nappal - öt választópolgár kezdeményezi.

2. A nemzeti és etnikai kisebbség 9 tagú fővárosi önkormányzatát a fővárosi kerületek elektorai választják. Elektorok a kerületi önkormányzati képviselők, akiket kisebbségi képviselőként választottak meg, a kerületekben létrejött helyi kisebbségi önkormányzatok képviselő-testületének tagjai, valamint a külön erre a célra választott elektorok. Ha az adott kisebbség a főváros egyik kerületében sem hoz létre helyi kisebbségi önkormányzatot, akkor tíz, magát az adott kisebbséghez tartozónak valló és a fővárosban lakóhellyel rendelkező választópolgár kezdeményezésére választói gyűlést kell összehívni. A választói gyűlésen a kislistás választás szabályai szerint választják meg a képviselőket. A választás akkor érvényes, ha legalább száz, a fővárosban lakóhellyel rendelkező választópolgár érvényesen szavazott.

II. A nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatának választására a települési önkormányzatok megválasztása után, legkésőbb 120 napon belül kerül sor. Az országos önkormányzat megválasztásának időpontját az Országos Választási Bizottság tűzi ki, az eljárási kérdések szabályozására a belügyminiszter rendeletet alkot.

Az országos önkormányzat tagjainak számát törvény állapítja meg. A választásban részt vehetnek a települési önkormányzatok kisebbségi képviselői, a helyi kisebbségi önkormányzati képviselők (beleértve a kisebbség fővárosi önkormányzatának képviselőit is), továbbá a szószólók, valamint az elektorok. Elektorok választására azokban a községekben, városokban kerül sor, ahol az adott kisebbségnek nincs települési vagy kisebbségi önkormányzati képviselője, illetőleg szószólója. Az elektort „választói gyűlésen” választják azok a választópolgárok, akik valamely kisebbséghez tartozónak vallják magukat. A választói gyűlést, a helyi választási bizottság hívja össze a települési választást követő 60 napon belül. A megválasztott elektorok részt vesznek a kisebbségi országos önkormányzat tagjainak megválasztásában.

A kisebbségek a választások alkalmával saját anyanyelvüket használhatják. A Belügyminisztérium Országos Választási Irodája a kisebbségeket érintő nyomtatványokat a kisebbségek nyelvén is elkészítteti. A szavazólapon - kérésre - a jelölt, illetőleg szervezetének neve a kisebbség nyelvén is szerepel.

A települési önkormányzatok választásári a kisebbségi jelöltek a választási kampányukhoz állami támogatást igényelhetnek. A támogatás összege jelötenként kétezer forint, amelyet a jelölt nyilvántartásba vételéről szóló helyi választási bizottsági döntés alapján a jegyzőtől lehet igényelni. A támogatás a független jelöltet is megilleti. A független jelöltek személy szerint, a kisebbségi szervezethez tartozó jelölt után járó összeget a kisebbségi szervezet kapja meg. A támogatás dologi kiadásokra (nyomda, útiköltség stb.) fordítható, személyi kiadást nem tartalmazhat.

Az önkormányzati választás időszakában valamennyi polgármesteri hivatalban választási információs szolgálat működik. Javasoljuk, hogy a kisebbségek képviselői vegyék fel a kapcsolatot az illetékes választási információs szolgálattal, munkacsoporttal annak érdekében, hogy minél részletesebb tájékoztatást kaphassanak a választás eljárási, technikai kérdéseiről.

Különösen fontos, hogy a települési önkormányzati választásokon valamennyi jelöltet állító kisebbségi szervezet, illetve kisebbségi független jelölt a szavazatszámoló bizottságba, továbbá a helyi választási bizottságba delegálja megbízottját, aki részt vesz a bizottság tevékenységében, és ellenőrizheti a választás tisztaságát, azzal a zökkenőmentes lebonyolítását.

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1997. 8. évf. 1.sz.

Kisebbségek	Anyanyelv szerint Főben		Az állandó népesség %- ában
	1980	1990	1990-ben
Szlovák	16 054	12 745	0,1228
Román	10141	8 730	0,0841
Horvát	20 484	17 577	1,1694
Szerb	3 426	2 953	0,0285
Szlovén, vend	3 142	2 627	0,0253
Német	31 231	37 511	0,3616
Cigány	27 915	48 072	0,4634
Örmény	..	37	0,0004
Görög	..	1640	0,0158
Bolgár	..	1370	0,0132
Lengyel	..	3 788	0,0365
Ukrán, ruszin	..	674	0,0065
Összesen	112 393	137 724	1,3275

Az ország lakónépessége

1980-ban: 10 709 463 fő

1990-ben: 10 374 823 fő

Kisebbségek	Anyanyelv szerint Főben		Az állandó népesség %- ában
	1980	1990	1990-ben
Szlovák	9101	10459	0,1008
Román	8 874	10 740	0,1035
Horvát	13 895	13 570	0,1307
Szerb	2 805	2 905	0,0280
Szlovén, vend	1 731	1 930	0,0186

Kisebbségek	Anyanyelv szerint Főben		Az állandó népesség %- ában
	1980	1990	1990-ben
Német	11 310	30 824	0,2969
Cigány	6 404	142 683	1,3743
Egyéb kisebbségek	16 369	19 640	0,1892
Összesen	70 489	213 111	2,0526

*Forrás: MAPSTAT Központi Statisztikai Hivatal szoftver, Budapest, 1992.

.. Az 1980-as népszámlálás alkalmával nem szerepelt a regisztrált adatok között.

A Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek becsült száma

Kisebbségek	Létszám/fő
Cigány	40000 000
Német	200-220 000
Szlovák	100-110 000
Horvát	80-90 000
Román	25 000
Lengyel	10 000
Szerb	5 000
Szlovén	5 000
Bolgár	3 000-3 500
Görög	4 000-1500
Örmény	3 500-10 000
Ukrán	1 000
Ruszin	1 000
Összesen:	835 000-1 083 950

Forrás: kisebbségi szervezetek közlése.

*A kisebbségi önkormányzatok szám a megyénként és kisebbségenként az 1997. februári állapot szerint**

Megye	bolgár	cigány	görög	horvát	lengyel	német	örmény	román	ruszin	szerb	szlovák	szlovén	ukrán	összesen
Budapest	-	20	1	10	3	19	9	-	-	-	2	-	-	64
Főváros	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	9
Bács-Kiskun	-	12	-	9	-	13	-	-	-	2	1	-	-	37
Baranya	1	20	-	11	-	32	-	-	-	1	-	-	-	65
Békés	-	18	-	-	-	4	-	7	-	1	9	-	-	39
Borsod-Abaúj-Zemplén	1	87	1	-	1	2	-	-	1	-	6	-	-	99
Csongrád	-	6	1	-	-	1	-	2	-	4	1	-	-	15
Fejér	-	6	-	-	-	6	1	-	-	-	1	-	-	14
Győr-Moson-Sopron	-	5	1	4	-	9	-	-	-	-	-	-	-	19
Hajdú-Bihar	-	25	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-	29
Heves	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	42
Jász-Nagykun-Szolnok	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26
Komárom-Esztergom	-	3	-	-	2	11	1	-	-	-	7	-	-	24
Nógrád	-	18	-	-	-	1	-	-	-	-	12	-	-	31
Pest	1	28	1	2	-	22	1	-	-	9	7	-	-	71
Somogy	-	20	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
Szabolcs-Szatmár-Bereg	-	47	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	50
Tolna	-	16	-	-	-	16	-	-	-	1	-	-	-	33
Vas	-	3	-	9	-	9	-	-	-	-	-	6	-	27
Veszprém	-	11	-	-	-	15	1	-	-	-	-	-	-	27
Zala	-	8	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	15
Összesen	44	421	6	56	7	163	16	12	1	19	49	6	-	760

*1996 folyamán megszűnt 32 kisebbségi önkormányzat, közülük egy német, a többi cigány önkormányzat.

Összefoglaló adatok az országos kisebbségi önkormányzatok megválasztásáról, 1995

Az elektori gyűlés időpontja	Kisebbség	Az összes elektor száma	A gyűlésen megjelent elektorok száma	A gyűlésen megjelent elektorok aránya	A jelöltek száma	Az országos önkormányzat közgyűlésének létszáma
Február 19.	Örmény	40	38	95	17	17
Március 1.	Bolgár	16	16	100	14	14
Március 3.	Szlovén	25	25	100	21	21
Március 4.	Görög	17	16	94	16	15
Március 4.	Lengyel	20	18	90	15	13
Március 11.	Német	751	589	78	60	53
Március 18.	Szerb	100	86	86	51	37
Március 25.	Román	68	62	91	59	53
Március 25.	Szlovák	241	206	85	72	53
Április 1.	Horvát	270	234	87	50	50

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1997. 8. évf. 1.sz.

Április 10.	Cigány	2	1	79	260	53
		153	695			
-	Ruszin	7	-	-	-	-
-	Ukrán	0	-	-	-	-

* Forrás: Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal.

Documents on the-history of the formation, election and functioning of the minority self-governments of Hungary

In keeping with law LXVII of 1993 about national and ethnic minorities in Hungary, the most important instrument of self-determination for minorities in Hungary is constituted by local and country-wide self-governments elected by them. The collection of documents published here was compiled from the archives of the Bureau of National and Ethnic Minorities which functions alongside the Office of the Prime Minister. The first part of the paper provides a summary of basic information on the 13 minorities officially acknowledged by the law (Romans, Germans, Slovaks, Croats, Serbs, Slovenians, Romanians, Bulgarians, Greeks, Armenians, Poles, Ruthenians and Ukrainians). Subsequently the paper provides the text of the official information brochure prepared after the announcement of the minority self-government elections. The tables and maps show the results of local and country-wide minority self-government elections, and fact-sheets, as of February 1997, on the functioning of minority self-governments in a county by county breakdown, as well as according to minority groups.